

PROPIETATS AGRÀRIES I RENDES DEL CLERGAT PARROQUIAL DEL BAIX CAMP (1829-1840)

Inicialment pensàvem dedicar el present treball a considerar les propietats agràries i rendes del clergat secular de tot el Camp de Tarragona, però n'hem desistit i, en comptes de tot el Camp, ens reduïm al Baix Camp¹. Les causes del canvi de parer són vàries i entre les més importants destaquem:

a) Que les conclusions no queden afectades en res per la mesura; són vàlides per a tot el Camp de Tarragona i fins i tot per a la Conca de Barberà, ja que els materials documentals d'aquestes tres comarques presenten les mateixes característiques que els del Baix Camp.

b) Que de les tres comarques del Camp de Tarragona, el Baix Camp és la que té més municipis dins l'Arquebisbat de Tarragona².

c) Que el Baix Camp és l'única comarca que té tots els seus municipis documentalment representats, la qual cosa no s'esdevé amb els de l'Alt Camp, el Tarragonès i fins i tot la Conca de Barberà.

LES FONTS

No són altra cosa que els expedients d'informació que, de les paròquies i vicaries de l'arquebisbat tarragoní, arplegaren les juntes diocesanes dels anys trenta del segle XIX.

Aquesta documentació s'ha mantingut inèdita i ignorada, entre els fons no classificats de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona,

1. El Baix Camp, a la regió de Tarragona, és una de les tres comarques en què es divideix el Camp de Tarragona. Les altres són l'Alt Camp i el Tarragonès.

2. Als anys trenta del segle XIX pertanyien a l'arquebisbat tarragoní tots els municipis del Baix Camp a excepció de Colldejou, Pradip i Vandellós que eren del Bisbat de Tortosa.

fins l'any 1978³, per la qual cosa no la vaig poder utilitzar en la tesi doctoral⁴.

Bàsicament conté originals i còpies de la correspondència entre les juntes diocesanes de l'Arquebisbat de Tarragona i els titulars o administradors de les parròquies i vicaries, així com les declaracions jurades dels béns parroquials i dels ingressos registrats per les parròquies durant el quinquenni 1829-1833⁵.

LA PROPIETAT AGRÀRIA DEL CLERGAT SECULAR DEL BAIX CAMP

Tan bon punt començarem a mirar les declaracions jurades dels rectors i vicaris, ens assaltà la necessitat de confrontar-les amb els resultats de la nostra tesi per veure si la reconstrucció que havíem fet del patrimoni agrari del clergat secular s'hi corresponia o no⁶.

El resultat de la confrontació, parròquia per parròquia, és el següent:

Albarca

La declaració jurada d'aquesta parròquia assenyala com a propietats 1/4 de jornal d'horta i 3 jornals de terra campa, mentre que nosaltres no li'n donàvem cap.

Albiol

Segons la declaració feta, el 26 de novembre del 1838, per l'ecònom Mn. Joaquim Jofre, les finques d'aquesta parròquia consistien en 21 jornals erms i amb nogueres i 1 1/2 jornals de terra campa i erma⁷. Nosaltres, per contra, indicàvem 16 9/16 jornals de terra campa i

3. Agraieixo a l'arxiver diocesà Mn. Salvador Ramon i Vinyes, la gentilesa que ha tingut de notificar-me'n l'existència tan bon punt la va trobar.

4. *La desamortització dels béns de l'Església a la província de Tarragona (1835-1845)*. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Tarragona, 1979.

5. Precisament són aquests darrers materials els que aquí utilitzem.

6. La vam realitzar utilitzant, fonamentalment, les col·leccions del *Boletín Oficial de la Província de Tarragona* (BOPT), l'inventari dels béns públics que quedaven per alienar l'any 1851 de l'Arxiu d'Hisenda de Tarragona i els fons de Protocols Notarials de l'Arxiu Històric de Tarragona (AHT).

7. La terra erma ocupava mig jornal.

erma, més 1 jornal de terra campa i 2 jornals de terra campa, erma i bosc.

L'Aleixar

Malgrat que la manifestació de l'econom Mn. Pau Fort, pel que fa a les finques, no indica cap propietat, en vam trobar dues, la primera de $3/4$ de jornal d'horta i la segona de $1/2$ jornal d'horta.

Alforja

A la declaració jurada es diu que els béns agraris es redueixen a «una pequeña porción de tierra», la qual ben bé pot correspondre al $1/2$ jornal de vinya i avellaners que donàvem, com a única finca d'Alforja, en la nostra tesi.

Almoster

Es declara que la parròquia no té cap finca. Aquí coincidim, ja que nosaltres tampoc no en vam registrar cap.

L'Argentera

La notificació parroquial és poc precisa ja que declara 1 jornal d'horta i un bosc «inutilizado» els quals, tal volta, poden correspondre a les finques d'1 $1/2$ jornals d'avellaners, campa i vinya, i als $23 \frac{4}{10}$ jornals d'avellaners i bosc dels núms. 458 i 459 de l'inventari d'Hisenda.

Les Borges del Camp

La declaració d'aquesta vicaria d'Alforja no menciona cap finca, a despit d'això en vam trobar una de $2 \frac{35}{100}$ jornals de vinya la qual ben bé podria ser d'un benifet, encara que la documentació oficial diu que és de la vicaria.

Botarell

Les finques d'aquesta parròquia, segons la declaració, són vuit:

1a	6	jornals de vinya i oliveres
2a	1 1/2	jornals de vinya i oliveres
3a	1	jornal de terra campa
4a	2	jornals de vinya i oliveres
5a	1	jornal de vinya i oliveres
6a	1	jornal de vinya i oliveres
7a	1	jornal de vinya i oliveres
8a	1	jornal de terra campa.

Totes aquestes finques foren alienades de resultes de la desamortització i adquirides per dos compradors, al primer dels quals correspongueren les finques núms. 1, 4, 5 i 7, mentre que el segon adquirí les restants⁸.

Malgrat la certesa que tenim de la correspondència que hi ha entre les finques relacionades a la declaració i les de les escriptures de venda, ja que en ambdós llocs es mencionen les partides on estan ubicades, la superfície no coincideix; així, en les del primer comprador, hi ha una diferència de 3 5/12 jornals a favor de l'escriptura i, en les del segon adquiridor, de 1/2 jornal, però, aquest cop, a favor de la declaració.

QUADRE NÚM. 1. FINQUES DE BOTARELL ADQUIRIDES
PEL PRIMER COMPRADOR

	Declaració	Escriptura
1a	6 jornals	7 1/2 jornals
4a	2 jornals	3 jornals
5a	1 jornal	1 3/4 jornals
7a	1 jornal	1 1/6 jornals
	10 jornals	13 5/12 jornals

8. AHT. Fàbregas, núm. 991, fs. 1084-1087 i núm. 993, fs. 203-206 v.

Cambrils de Mar

Al declarament es diu que la parròquia cambrilenca no té cap propietat, malgrat això hem localitzat tres finques de tinguda 1 5/100 jornals d'horta, 1 1/4 jornals de garrofers i 3 1/4 jornals, les quals possiblement siguin de benifets, encara que això no consta en la documentació⁹.

Capafonts

El vicari Josep Gaya diu que la rectoria té terres, però a despit d'això no les relaciona, per la qual cosa hem de continuar servint-nos de les nostres conclusions¹⁰.

Castellvell del Camp

A la declaració hi figuren 1 1/2 jornals de terra campa i horta, mentre que l'inventari d'Hisenda dóna, per a aquesta parròquia, una finca de 95 centèsimes de jornal d'on s'esdevé una diferència d'una mica més de mig jornal.

Duesaigües

Es diu que la vicaria no té cap finca agrària. Nosaltres tampoc no n'hem trobat cap.

La Febró

El seu vicari, Mn. Tomàs Matheu, declara que «no existen fincas». De nou coincidim amb les declaracions ja que tampoc no en vam trobar cap.

9. ROVIRA, Salvador-J.: *Els béns de l'Església a Cambrils. La seva desamortització (1835)*. «Revista Cambrils» (Cambrils), maig del 1978.

10. Per a Capafonts senyalem cinc finques amb una superfície total d'1,09 hectàrees.

Maspujols

La vicaria de Maspujols té, segons la comunicació, les nou finques següents ¹¹:

1a	1/4	jornal d'horta
2a	3	jornals d'avellaners
3a	1/2	jornal d'oliveres
4a	1/2	jornal vinya, oliveres i avellaners
5a	1 1/2	jornals avellaners i bosc
6a	1	jornal d'avellaners
7a	1	jornal d'avellaners i bosc
8a	1	jornal de vinya i avellaners
9a	3	jornals de vinya i erm

les quals es corresponen, pel que fa al nombre, exactament amb les localitzades per nosaltres, però no respecte de l'extensió —7 ha 14 à—, ja que en total difereixen 40 àrees de la donada per nosaltres ¹².

Montbrió del Camp

El rector Pere Guarro declara taxativament que la parròquia «no posee casa alguna, ni huerto, ni hacienda, ni predio», la qual cosa deu ser certa ja que nosaltres tampoc no hem trobat res.

Mont-roig del Camp

Declara un hort d'un terç de jornal, el qual, tal volta, va passar com a jardí de l'abadia ja que no ha estat localitzat.

La Mussara

No declara finques. Tampoc no n'hem trobat cap.

11. Les quatre primeres al terme de l'Aleixar i les restants al de Maspujols.

12. BOPT. Núms. del 21 d'abril del 1869 i del 6 d'octubre del 1869.

Prades

De la confrontació entre les finques confessades i les trobades per nosaltres, resulta una diferència d'1 1/2 jornals la qual es pot apreciar en el quadre següent:

QUADRE NÚM. 2. FINQUES DE LA PARRÒQUIA DE PRADES

	Declaració	Inventari d'Hisenda
1a	1/2 jornal	1/2 jornal
2a	3 jornals	1/4 jornal
3a	1 jornal	1 1/4 jornals
4a	2 jornals	3 jornals
	<hr/> 6 1/2 jornals	<hr/> 5 jornals

Reus

Es manifesta que la prioral no té cap finca agrària. Nosaltres en donàvem una de 1/2 jornal la qual, exactament, no era de la parròquia puix que corresponia a la fàbrica del temple.

Riudecanyes

Solament declara un hort d'1/4 de jornal, el qual, tal volta, no degué ser alienat. Les 2,30 ha indicades per nosaltres no són propietat de la parròquia ja que pertanyen al benifet de la Concepció, per la qual cosa es pot considerar correcta l'afirmació del rector.

Riudecols

No declara cap propietat. Aquest fet ens ha obligat a repasar les fitxes, ja que donem 6,69 ha, i, malgrat que l'anunci del BOPT assenyala les finques de Riudecols com de la parròquia, l'inventari d'Hisenda les indica com a pròpies del «curato de Antonio y Rosa Cabré», és a dir que són d'un benifet.

Riudoms

Declara un hort petit annex a l'abadia i una peça de 7 1/2 jornals de vinya i oliveres, en part erma, la superfície de la qual, a l'escriptura de venda, és de 8 jornals¹³.

Com que l'afirmació de la rectoria ens sembla bona i les nostres investigacions ens van fer trobar, com a pròpies de Riudoms, un total de 21 finques, amb una extensió de 25,58 ha, hem de suposar que les propietats anunciades al BOPT i a l'inventari d'Hisenda pertanyien a benifets.

La Selva del Camp

La rectoria sols declara un hort, d'1/4 de jornal¹⁴.

Vilanova d'Escornalbou

Manifesta l'existència d'un «huertecillo» el qual, segons l'inventari d'Hisenda, era de 0,15 ha.

Vilaplana del Camp

La nostra recerca i la declaració de la rectoria local són d'acord quan al nombre de finques —dues—, però no pel que fa a la superfície, ja que, mentre el rector dóna dues finques de mig jornal cada una, nosaltres n'indiquem una de 3/4 de jornal i una altra de 1/2 jornal. Total, un quart de jornal de diferència.

Vinyols i els Arcs

Declara una peça, sense especificar-ne l'extensió, d'horta, vinya, oliveres, garrofers i en part erma, la qual, segons els nostres càlculs, assolia les 31,23 ha.

* * *

13. AHT. Fàbregas, núm. 991, fs. 177-181.

14. A la Selva del Camp les terres del clergat secular eren de la comunitat local de preveres.

En comparar la mostra de les declaracions dels rectors, vicaris i ecònoms de les parròquies de l'Arquebisbat de Tarragona, ubicades al Baix Camp, amb els resultats de la tesi per a la mateixa comarca, sembla que ens complaguem en tirar-nos pedres a la pròpia teulada, però, al nostre entendre, calia fer-ho a fi de comprovar i establir si és factible o no, segons les fonts de què disposem, la reconstrucció del patrimoni agrari de l'Església al segle XIX.

Certament les coincidències entre les conclusions de la tesi i la documentació que ara considerem són nombroses, però no és menys cert que també en són les discrepàncies. En alguns casos, les diferències provenen del fet que la parròquia no considera determinades finques com a seves —obres de fàbrica, benifets, etc.— mentre que sí ho fa l'Administració dels Béns Públics, per la qual cosa, tan bon punt això s'aclareix, les dades coincideixen.

Voldriem, però, remarcar el fet que en alguns casos no coincidim pel que fa a l'extensió de la propietat —com s'esdevé en els d'Albiol, Botarell, Castellvell del Camp, Maspujols, Prades i Vilaplana del Camp— i això malgrat que ho fem respecte del nombre de finques i fins i tot de la localització. Les causes d'aquests fets no poden ser altres que possibles ocultacions o la utilització de criteris diferents a l'hora d'establir la superfície.

Per tot això ens preguntem fins a quin grau resulta possible de reconstruir, amb precisió, el patrimoni agrari eclesiàstic a base d'utilitzar les fonts documentals de què disposem —butlletins provincials, registres d'Hisenda, escriptures notariales, etc.—, i si es pot fer una altra cosa que no sigui aproximar-se, per excés o per defecte —això el més segur—, a la realitat, la qual, potser, ni els mateixos contemporanis no arribaren a conèixer amb plena exactitud.

RENDES DE LES PARRÒQUIES DEL BAIX CAMP

Un altre aspecte interessant, proporcionat pels expedients parroquials aplegats per les juntes diocesanes, el constitueixen el conjunt de rendes percebudes per cada parròquia durant el quinquenni 1829-1833.

Aquestes declaracions figuren entre els documents que estem tractant pel fet que foren demanades per les juntes per tal de poder establir la quantitat de diners que corresponia a cada parròquia segons les antigues rendes, aleshores incorporades a l'Estat. La seva presentació era una condició imprescindible per a cobrar la còngrua.

Hem trobat relacions de les rendes de totes les parròquies a excepció feta de les d'Albarca, l'Aleixar, Duesaigües, la Febró, la Mus-sara i Prades, la manca de les quals no és deguda a mala voluntat per part dels respectius rectors, vicaris o ecònoms, ans a la impotència en què es trobaren de poder-les confeccionar a causa dels saqueigs o destruccions dels seus arxius com a conseqüència de les alteracions populars i de les ocupacions o accions militars durant la primera carlinada.

QUADRE NÚM. 3. MITJANA DE LES RENDES PARROQUIALS NETES, EXPRESSADES EN RALS, DE LA COMARCA DEL BAIX CAMP (1829-1833)

Localitat	Censos i censals (1)	Primícia	Rendes finques	Total
L'Albiol	375	4.294	128	4.797
Alforja	536	3.220 (2)	20	3.776
Almoster	1.912	533	—	2.445
L'Argentera	480	4.892	87	5.459
Les Borges	—	2.458	—	2.458
Botarell	1.090	1.570	1.390	4.050
Cambrils	1.306	8.264	—	9.570
Capafonts	742	1.960	1.008	3.710
Castellvell	3.740	1.383	190	5.313
Maspujols	2.807	1.173	1.066	5.046
Montbrió	1.341	8.158	—	9.499
Mont-roig	137	8.749	64	8.950
Reus	—	9.983 (3)	—	9.983
Riudecanyes	800	3.000	—	3.800
Riudecols	2.426	—	—	2.426
La Selva	—	3.520	—	3.520
Vilanova	1.442	2.666	24	4.132
Vilaplana	1.493	903	360	2.756
Vinyols	2.909	2.133	1.205	6.247
	23.536	68.859	5.542	97.937

(1) Hem aplegat les quantitats dels censos i dels censals.

(2) La quantitat de la primícia d'Alforja és el resultat de sumar 1.285 rs de delme a l'assignació que la Comunitat d'Alforja, perceptora de la primícia, passava a la vicaria.

(3) És la part corresponent al prior.

De la consideració del quadre núm. 3 es desprèn la importància de la primícia dins el conjunt de les rendes del clergat parroquial, ja que representa el 70,30 per 100. En segon lloc figuren els censos i els censals —el 24,03 per 100—, i, en un darrer lloc, la part originada per l'explotació de les finques agràries.

El fet que solament un 5,65 per 100 de la renda de les parròquies correspongui a les propietats agràries ha de fer reflexionar, especialment si es consideren els esforços fets els darrers anys, per tal d'establir el patrimoni agrari de l'Església, en un grau que fa creure que aquell és la base de l'estructura econòmica eclesiàstica. Convé, doncs, de considerar adequadament els censos i els censals, així com la primícia i el delme, segons els casos, si és que es vol arribar a conèixer a bastament allò que, econòmicament parlant, significà l'estament eclesiàstic secular. De no fer-se, l'aproximació resultant serà molt poc encertada i quedarem lluny de la realitat econòmica d'aquest estament.

CONCLUSIONS

Resumint tot el que fin ara hem dit, caldrà concloure que, si considerem que la mostra del Baix Camp pot ser aplicada a nivells més amples, és impossible de reconstruir fidelment el patrimoni agrari de l'Església, pel que fa a èpoques reculades, i que aquesta hisenda, almenys la del clergat secular, tenia un pes específic molt reduït dins el conjunt de les rendes eclesiàstiques. Així com que convé dedicar més atenció a la investigació de les rendes eclesiàstiques provinents dels censos, censals, delme i primícia.

Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ